

Köznapló

MÁJUS 25., PÉNTEK

Néhány mondat után helyhiány miatt félbehagytam a múlt héten a svájci Ascona hegyéről, a Monte Veritáról írottakat. Jobb is, hogy így esett, és felsorolva néhány szellemi, művészeti, politikai nobilitást, mára hagytam a lényegét.

A hely lényegén az eltelt száz év sem változtatott. A baj gyökere ennyi idő után is ugyanaz. Vagyis hogy a fehér ember rádöbbent, mindent képes meghódítani, önmagát kivéve. Nem tudja, mit kezdjen nagy esélyével: az étellel. Gyerekként oktatták számtanra, helyesírásra, nyelvekre, fizikára, rá kellett böknie, hol található a térképen Szeged és Tokió, tanították szolmizálni, tanára elmondta, mit festett Leonardo, miket komponált Bach és Bartók, de azt, hogy miként lehet boldog, arra nem tanította senki.

Képzeljük magunkat a huszadik század legelejére, mikor is mindenki az észet isteníti, de az allelujázók többsége elfelejti, hogy a vágyott éden felé más út vezet.

Aki felismeri, hogy utat tévesztett, már pedzi a lényegét, és valószínűleg ráébred, ő nem csupán egy név, lakhellyel, születési dátummal, vagyis több, mint kartotékadat, akiből a munka kiprészeli nemcsak a szusz, de a nemesebb érzéseket is.

Ez a felismerés hajtotta a belga Henri Oedenkoven és vele az Erdélyből elszármazott müncheni zongoraművészt, Ida Hoffmann, hogy 1900 őszén 150 ezer frankért megvásároljanak Ascona határában – a Lago Maggiore fölött – egy dombot. Elnevezték Monte Veritának, az Igazság hegyének, s lankáin létrehozták az élet művészetének furcsa kolóniáját. Jelszavuk közhelyesen egyszerű volt: a világ csak akkor változik meg, ha előbb te magad változol.

A belga gyárosivadék és a zongoraművésznő gazdaságilag is rentábilis szanatóriumot képzelt el a Monte Veritára. A másik két alapító, Gusto és Karl Gräser – a brassói táblabíró fiai – nem így gondolták. Kommunájuk bázisa a szeretet legyen, mondták, de alapja lehet a szerelem is, ha úgy adódik. Gyakorlati elveit Gusto a maga életéből párolta le: épp-akkortájt karolt fel szerelemből egy ötgyermekes asszonyt.

Elvei kezdettől nem egyeztek a gazdag belga céltudatosságával. Míg az tágas házakat, bungalókat épített a kolónia vendégeinek, ő dafkéből egy közeli barlangba költözött.

Ott látogatta meg és lett tanítványa az elvonókúrára érkezett Hermann Hesse, aki nemsokára – álneven és Demian címmel – regényt szentelt az ifjabb Gräser figurájának. Hónapokat töltöttek együtt, s kimutatható, hogy mesterének szelleme attól fogya minden fontosabb írását áthatja. De mint lenni szokott, életéből utóbb az emléket is igyekezett kiradírozni.

Aligha ártott ezzel gurujának. Gräser tekintélye bizonyos körökben egyre nőtt, egy idő után többen is a Nyugat Gandhijának nevezték. Otthagytta a Monte Veritát, s hórihorgas alakja hol Ausztriában, hol Németországban tűnt fel. Német nyelvterületen azt a szót, hogy vándorfilozófus, nevével kapcsolták össze az értelmiségiek. Szekéren utaztatta asszonyát és a gyerekeket. És hogy el ne felejtsem: ő hordott

először bőr homlokpántot, csak ezzel tudta hosszú haját féken tartani.

Szabad volt és abszolút pacifista. Az első világháború alatt azért ítélték halálra, mert nem akart bevonulni, a második idején pedig magatartása miatt tartóztatták le. Kész csoda volt, hogy meg tudott szökni Bergen-Belsenből. Tisztelői között tarthatta számon Anatole France-t, Romain Rolland-t, sőt a finnyás Thomas Mannt is.

Koldusszegény volt, mégis túlélte az asconai belga gyárosfit. Elevenen tartotta szelleme. Átírta a Tao-tökinget, tanított, gondolkodott. 1967-ben halt meg 79 évesen. 2006-ban egy svájci dokumentumfilmet készített róla. Évek óta hajkurászom, mindmáig sikertelenül.

Magyarok is megfordultak a Monte Veritán. A festő-költő Szittya Emil jut eszembe elsőként. Nagy csavargó volt. Kassákkal is sokat kószált, aki egy közös útjukról hazatérve írta le emlékezetes mondatát: „Két nadrág volt rajtam, de nem volt rajtam gatyá.” De Ascona leginkább polgárosult korszakában, a második világháború után vonzotta a Lukács György által is elűldözött művészeket, írókat, filozófusokat. Nem akárhókat. Kerényi Károlyt, Szondi Lipót, Szilasi Vilmost, Moholy-Nagyot, Háy Gyulát.

Felmasíroztak az Igazság hegyére, mint annyi vegetáriánus, anarchista, tolsztojánus, teozófus, táncművész, költő és hivatásos forradalmár, ám legtöbbjüket csak a kíváncsiság vitte oda. A Monte Veritának akkor már csak a mítosza élt.

Ma kirakatként mutogatják. Jönnek a módosak, megnézik, maradnak pár napra, de mikor hallják a bankok felől az árfolyamok változását, indulnak rögtön vissza, nehogy kimaradjanak valamiből.

Pedig az váltaná meg őket, ha kimaradnának.